

Indikatoru izstrādāšana – iekļaujošai izglītībai Eiropā

Indikatoru izstrādāšana

– iekļaujošai izglītībai Eiropā

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Ziņojums ir izstrādāts Eiropas Komisijas Mūžizglītības programmas finansētā projekta, (projekta Nr.135749-LLP-1-2007-1-DK-COMENIUS-CAM), kontekstā. Ziņojuma autori ir pilnībā atbildīgi par tā saturu. Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra nav atbildīga par ziņojumā atspoguļotās informācijas tālāku izmantošanu.

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Šī dokumenta izdošanu ir atbalstījis Eiropas Komisijas Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

Ziņojumu rediģēja Aģentūras projektu vadītāji Marija Kiriazopulu (Mary Kyriazopoulou) un Haralds Vēbers (Harald Weber), izmantojot Aģentūras Pārstāvju padomes locekļu, nacionālo koordinatoru un nominēto projekta ekspertu ieguldījumu izglītības indikatoru jomā. Kontaktinformācija ir atrodama dokumenta beigās.

Dokumentu ir atļauts citēt skaidri norādot informācijas avotu. Uz šo ziņojumu ir jāatsaucas šādi: Kyriazopoulou, M. and Weber, H. (redakcijā) 2009. *Indikatoru izstrādāšana iekļaujošai izglītībai Eiropā*, Odense, Dānija: Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra.

Ziņojums ir pieejams pilnībā manipulējamos formātos 21 valodā, lai nodrošinātu labāku piekļuvi informācijai. Šī ziņojuma elektroniskās versijas ir pieejamas Aģentūras tīmekļa vietnē:

<http://www.european-agency.org/publications/ereports>

Vāku ilustrējusi Virdžīnija Majē (Virginie Mahieu), EESSCF skolas audzēkne, Vervjē,(Verviers), Beļģija.

ISBN: 978-87-92387-83-7 (elektroniski)

ISBN: 978-87-92387-63-9 (iespiesti)

2009.gads

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Sekretariāts
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Briseles birojs
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

SATURS

1. PRIEKŠVārDS	5
2. IEVADS	7
3. IETVARs UN LOĢISKAIS PAMATOJUMS	9
4. MĒRĶI UN UZDEVUMI	11
5. JĒDZIENI UN DEFINĪCIJAS	13
5.1 Iekļaušana	13
5.2 Politikas indikatori	14
6. INDIKATORI SPECIĀLAJĀ UN IEKĻAUJOŠAJĀ IZGLĪTĪBĀ...	18
7. INDIKATORU IZSTRĀDĀŠANA PROJEKTA IETVAROS	21
7.1 Jomas	24
7.2 Prasības	25
7.3 Indikatori	26
8. PROCESUĀLĀS SAITES AR TEMATISKAJIEM PROJEKTIEM	34
9. TĀLĀKĀ DARBĪBA	36
ATSAUCES	40
TERMINU SKAIDROJUMS	42
PROJEKTA EKSPERTI	43

1. PRIEKŠVārds

Šajā ziņojumā ir atspoguļoti svarīgākie dati, kas iegūti Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūras projektā, kuru izstrādāja pēc Aģentūras Pārstāvju padomes lūguma un kura tēma bija „Indikatoru izstrādāšana iekļaujošai izglītībai¹ Eiropā”. Projekts saņēma finansējumu no Eiropas Komisijas Mūžizglītības programmas, kuru nodrošināja Eiropas Komisijas Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts.

Aģentūras darbā iesaistītie izglītības ministriju pārstāvji izteica interesi par indikatoru kopuma izstrādi iekļaujošas izglītības jomā, kuru varētu izmantot kā instrumentu, lai pārraudzītu valsts politikas un prakses attīstību. Bez tam izstrādātie indikatori varētu kļūt arī par instrumentu Eiropas līmenī, ar kura palīdzību Aģentūra apkopotu datus par noteiktiem procesiem dalībvalstīs.

Kopumā 23 valstis – Apvienotā Karaliste (Anglija un Skotija), Austrija, Beļģija (flāmu un franču kopienas), Čehijas Republika, Dānija, Francija, Grieķija, Kipra, Igaunija, Islande, Itālija, Īrija, Latvija, Lietuva, Malta, Nīderlande, Norvēģija, Portugāle, Spānija, Šveice, Ungārija, Vācija un Zviedrija – bija iesaistītas projekta aktivitātēs un tajās piedalījās 32 nominētie valstu eksperti. Šo ekspertu kontaktinformācija ir pieejama šī ziņojuma beigās 43.lappusē. Mēs ļoti augstu novērtējam viņu ieguldīto darbu, kā arī darbu, ko veica Aģentūras Pārstāvju padomes locekļi un valstu nacionālie koordinatori. Viņu ieguldījums ir nodrošinājis Aģentūras projekta panākumus.

Šis ziņojums atspoguļo projekta ietvaru un loģisko pamatojumu, uzdevumus un mērķus, kā arī parāda izmantoto metodiku un sākotnējo indikatoru kopumu iekļaujošas Izglītības trīs jomās (likumdošanā, līdzdalībā, finansēšanā). Ir iepļānots turpmākais darbs, lai šo sākotnējo indikatoru kopumu papildinātu ar specifiskiem indikatoriem, kuri padarīs šos indikatorus izmantojamus izglītības procesu pārraudzīšanai atsevišķu valstu un Eiropas līmenī.

¹ Visā ziņojumā iekļaujošas izglītības jēdziens ir lietots Salamnkas paziņojuma (1994.) un ANO Konvencijas par cilvēku ar invaliditāti tiesībām (2006.) izpratnē. Tas nozīmē, ka iekļaujoša izglītība ir mērķis, uz kuru tiecas visas valstis. Ir atzīts, ka iekļaujoša izglītība ir process attīstībā – nevis gala rezultāts – un šobrīd valstu politika un prakse dažādās šī procesa attīstības stadijās.

Papildu informācija par projekta aktivitātēm ir pieejama projekta tīmekļa vietnē: www.european-agency.org/agency-projects/indicators-for-inclusive-education

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūras
direktors

Kors Meijers (Cor Meijer)

2. IEVADS

Šī ziņojuma nolūks ir atspoguļot galvenos projekta rezultātus, ietvaru un loģisko pamatojumu, uzdevumus un mērķus, kā arī metodiku, kas tika izmantota Aģentūras projektā, kura galvenā tēma bija „Indikatoru izstrādāšana iekļaujošai izglītībai Eiropā”.

Projekta mērķis, kā par to vienojās Aģentūras dalībvalstu pārstāvji, bija izstrādāt metodiku, kuras rezultātā tiktu izstrādāts indikatoru kopums valsts līmenī, kuru būtu iespējams izmantot arī Eiropas līmenī un kura uzmanības centrā būtu nosacījumi izglītības politikas pamatnostādņēs, kuri varētu veicināt vai kavēt iekļaujošas izglītības attīstību skolās. Vairākas Eiropas un starptautiskas institūcijas ir uzņēmušās izstrādāt indikatorus noteiktās politikas jomās. Projekts izmantoja viņu pieredzi indikatoru izstrādāšanā iekļaujošas izglītības jomā. Projektam ir divi skaidri izteikti rezultāti: pirmkārt, tā ir „no apakšas uz augšu” pieeja, nosakot būtiskākos indikatorus, pamatojoties uz vairākuma Aģentūras dalībvalstu ekspertu viedokli. Otrkārt, tas ir sākotnējo indikatoru kopums šajā jomā, norādot kā padarīt tos izmērāmus (t.i., izmantojamus pārraudzīšanas procesā).

23 dalībvalstu nominētie 32 eksperti piedalījās projekta darbā. Viņu zināšanas un kompetence bija vērtīgs ieguldījums diskusijās un pārdomās projekta sanāksmēs un darba grupās, kā arī metodikas pilnveidošanā un projekta rezultātu sasniegšanā. Bez viņu ieguldījuma projekta pabeigšana nebūtu iespējama.

Ziņojums ir plānots šādi: pēc priekšvārda, kas ir pirmā nodaļa un šī ievada, kas ir otrā nodaļa, trešā nodaļa sniedz pārskatu par projekta ietvaru un loģisko pamatojumu, kas izskaidro projekta mērķi, kurai seko ceturtnā nodaļa, kurā ir atspoguļoti projekta mērķi un uzdevumi. Piektajā nodaļā ir aplūkoti projektā izmantotie jēdzieni un definīcijas. Sestā nodaļa sniedz ieskatu indikatoros, kuri ir izstrādāti Eiropas vai starptautiskā līmenī speciālo vajadzību izglītības jomā. Izmantotais ietvars un metodika, lai izstrādātu indikatorus iekļaujošas izglītības nosacījumiem, ir skaidrota septītajā nodaļā. Šī nodaļa ietver arī indikatoru kopumu trīs galvenajās iekļaujošas izglītības jomās: likumdošanā, līdzdalībā un finansēšanā. Astotā nodaļa skaidro, kā projektā izvēlēta pieeja atbilst Aģentūras iepriekšējam un nākotnes darbam saistībā ar tematiskajiem projektiem un to rezultātiem. Pēdējā nodaļa aplūko jautājumus par to, kādi būtu nākamie soļi, lai indikatorus varētu izmantot pārraudzības kontekstā.

Šim ziņojumam ir dažādas mērķauditorijas. Tas ir strukturēts tā, lai lasītājs, kuram interesē indikatoru jēdziens un to izstrādāšanas process, varētu lasīt nodaļas loģiskā secībā. Tie lasītāji, kuriem interesē galvenokārt paši indikatori, tiek aicināti iepazīties tieši ar septīto nodaļu. Astotā un devītā nodaļa parāda, kā projektā padarītais darbs atbilst pašreizējām Aģentūras aktivitātēm un kādiem jābūt darbības (operational) indikatoru izstrādāšanas procesa nākamajiem soļiem.

3. IETVARS UN LOĢISKAIS PAMATOJUMS

Iekļaujoša izglītība nav statiska parādība. Tā ir attīstījusies dažādos veidos un tā joprojām turpina attīstīties. Aģentūras citās publikācijās (piemēram, Vatkinsa [Watkins], 2007.) ir skaidri pateikts, ka „*Visās valstīs koncepcijas un pamatnostādnes, kā arī prakse iekļaujošā izglītībā nepārtraukti mainās*” (20. lp.). Daudzas valstis šobrīd atrodas politikas un likumdošanas par iekļaujošu izglītību pārskatīšanas un izmaiņu veidošanas procesā, kura pamatā ir pilotprojektos iegūtās zināšanas un pieredze, jaunu stratēģiju ieviešana speciālo vajadzību izglītības finansēšanā, kā arī jaunu pamatnostādņu vai likumu pieņemšana par kvalitātes sistēmām un pārraudzību izglītībā. Tomēr pārmaiņu procesam ir nepieciešami instrumenti, lai pārraudzītu minētos attīstības virzienus.

Pārraudzības instrumentiem bieži pamatā ir indikatoru kopums, kuru periodiski izmanto, lai pārbaudītu vai izvirzītie mērķi ir sasniegti, vai nē. Tomēr šobrīd ir ļoti maz kvalitatīvu vai kvantitatīvu indikatoru, kas ir pieejami speciālo vajadzību izglītības un iekļaujošas izglītības jomā Eiropas līmenī. Šāda pārraudzības instrumenta nepieciešamību atspoguļo 2006.gadā Aģentūras veiktā Eiropas līmeņa pētījuma rezultāti. Pētījuma mērķis bija apkopot Aģentūras dalībvalstu iesniegtos datus par jautājumiem un virzieniem speciālo vajadzību izglītības jomā, kuri būtu jāpēta šobrīd vai nākotnē. Pētījumā identificētie jautājumi un virzieni tika izvēlēti, ņemot vērā individuālu valstu prioritātes speciālo vajadzību izglītībā, kā arī Eiropas Padomes (2000.) noteiktās Eiropas līmeņa prioritātes izglītībā. Šajā pētījumā piedalījās 22 Eiropas valstu izglītības ministrijas. Apkopojot rezultātus, bija skaidri redzams, ka valstis bija ieinteresētas indikatoru izstrādāšanā iekļaujošas izglītības jomā.

Šis rezultāts ir cieši saistīts ar dokumentu „Izglītība un apmācība Eiropā: dažādas sistēmas, vienoti mērķi 2010.gadam: Darba programma izglītības un apmācības sistēmu nākotnes mērķiem” (Eiropas Komisija, 2002.), kas skaidri norāda, kas ir jāpaveic, lai sasniegtu dalībvalstu izvirzīto otro stratēģisko uzdevumu: *Sekmēt visiem pieejamu izglītības un apmācības sistēmu attīstību*. Uzdevums 2.3. – atbalstīt aktīvu pilsonību, vienlīdzīgas iespējas un sociālo vienotību: „*Izglītības un apmācības sistēmas spēlē svarīgu lomu demokrātiskas sabiedrības stiprināšanā Eiropā. Galvenais princips, kas jānostiprina, ir tas, lai visiem iedzīvotājiem būtu vienlīdzīga pieeja*

izglītībai un apmācībai. Tas nozīmē, ka dalībvalstīs īpaša uzmanība ir jāpievērš neaizsargātu grupu un indivīdu, īpaši ar attīstības traucējumiem un mācību grūtībām, atbalstam.” (25. lpp.)

Šis projekts ir plānots, kā pirmais solis valstu nodrošināšanā ar trūkstošo informāciju par indikatoriem šajā jomā, kas būtu par pamatu pārraudzības attīstībai valstī. Bez tam informācija, kas saistīta ar indikatoriem ir joma, kurai pievērš paaugstinātu interesi ārējās institūcijas un organizācijas, tādas kā Eiropas Komisija.

Projekts nesniedz tiešu informāciju par iekļaujošo izglītību, bet tas mēģina atspoguļot indikatoru izstrādāšanas paņēmienus, izmantojot pieeju „no apakšas uz augšu”, un saskaņotu priekšlikumu par sākotnējo indikatoru kopuma izstrādi.

4. MĒRĶI UN UZDEVUMI

Projekta mērķis, kā to apsprieda un par kuru vienojās Aģentūras dalībvalstis un projekta eksperti, bija izstrādāt indikatoru kopumu valsts līmenī, bet kas būtu izmantojams arī Eiropas līmenī un kas pievērstu uzmanību nosacījumiem izglītības politikas pamatnostādņēs, kuri varētu atbalstīt vai kavēt iekļaujošas izglītības attīstību skolās.

Projekta nolūks bija:

- Izstrādāt ietvaru un metodiku indikatoru izstrādāšanai šim projektam, kā arī nākamajiem Aģentūras tematiskajiem projektiem iekļaujošas izglītības jomā;
- Izstrādāt sākotnējo kvantitatīvo un kvalitatīvo indikatoru kopumu par nosacījumiem iekļaujošas izglītības pamatnostādņēs, kuru varētu izmantot valsts līmenī;
- Izstrādāt mazāku galveno kvantitatīvo un kvalitatīvo indikatoru kopumu, kas saistīts ar nosacījumiem iekļaujošas izglītības politikā, kuru varētu izmantot Eiropas līmenī.

Projektā izstrādāto indikatoru kopums:

- Balstās uz galvenajiem iepriekšējo Aģentūras projektu rezultātiem iekļaujošas izglītības jomā;
- Ir izmantojis jauniešu ar speciālām izglītības vajadzībām Eiropas Parlamentārās noklausīšanās rezultātus (*Jaunās balsis: Nodrošinot dažādību izglītībā*, Lisabonas deklarācija, 2007.; Soriano u.c., 2008.);
- Ir izstrādāts, izmantojot pieeju „no apakšas uz augšu” Eiropas līmenī, tā nodrošinot izmantojamību dažādās Eiropas valstu izglītības sistēmās.

Projekta turpmākie mērķi un uzdevumi ir šos indikatoru izmantošana iekļaujošas izglītības nosacījumu identifikācijā:

- Lai nodrošinātu valstīm instrumentu, kas palīdzētu pārraudzīt attīstību valstu izglītības politikā un praksē;
- Lai nodrošinātu iekļaujošas izglītības trīs izvēlēto jomu – likumdošanas, finansēšanas un līdzdalības – visaptverošu atspoguļojumu;

- Lai noteiktu galvenās iekļaujošas izglītības jomas, kurās ir nepieciešams turpināt darbu;
- Lai nodrošinātu instrumentu, kuru Aģentūra var izmantot Eiropas līmenī, lai apkopotu izvēlētos datus par notikumiem atsevišķās valstīs.

Projekta nolūks bija izveidot pamatu kvalitatīvo un kvantitatīvo indikatoru kopuma izstrādei, dalībvalstīm akceptējot katru no tiem. Nodrošinot iekļaujošas izglītības jomu ar atbilstošiem indikatoriem, var uzsākt konstruktīvu salīdzināšanas procesu un savstarpēju mācīšanos no labiem (t.i., efektīviem un veiksmīgiem) problēmu risinājumiem. Projekta nolūks bija arī nodrošināt katru individuālu valsti ar instrumentu valsts izglītības politikas un prakses attīstības pārraudzīšanai. Lai arī dažās valstīs varētu būt līdzīgs indikatoru kopums, tomēr nav pieejami indikatori, par kuriem būtu vienojušās visas dalībvalstis, lai veicinātu minēto salīdzināšanas un mācīšanās procesu. Varam uzskatīt, ka šī kopējā Eiropas līmeņa indikatoru izstrādāšana ir devusi projektam Eiropas pievienoto vērtību.

5. JĒDZIENI UN DEFINĪCIJAS

5.1 Iekļaušana

Tādu terminu skaidrojums kā speciālo vajadzību izglītība, iekļaujoša izglītība un iekļaujošas skolas stipri atšķiras dažādās Eiropas valstīs, tāpēc projekta sākumā bija svarīgi un lietderīgi pārrunāt, noskaidrot un vienoties par virkni jēdzienu un to definīciju, kuri ir izstrādāti un kurus izmanto citās Aģentūras publikācijās, kas varētu palīdzēt izstrādāt projektu par indikatoriem.

Aģentūras darbā galvenā uzmanība ir pievērsta notikumiem un attīstībai speciālo vajadzību izglītībā. Atzīstot, ka speciālo vajadzību izglītība un speciālās izglītības vajadzības ir vienas monētas divas puses, Aģentūra savā darbā pievēršas *sistēmām un pakalpojumiem* nevis specifiskiem vajadzību veidiem vai kategorijām.

Definīcijas un izpratne par to, ko uzskata par speciālo vajadzību izglītību, ļoti atšķiras dažādās valstīs. Nav vienotas izpratnes par tādiem terminiem kā *invaliditāte, speciālās vajadzības vai traucējums*. Citos Aģentūras (piemēram, Meijers, 2003.) darba ziņojumos ir skaidri pateikts, ka „*šīs atšķirības ir cieši saistītas ar administratīvajiem, finanšu un darba organizācijas noteikumiem, nevis ar atšķirībām speciālo izglītības vajadzību biežumā un veidos dažādās valstīs.*” (126. lpp.)

No Aģentūras darba, ko tā veikusi līdz šim brīdim, ir redzams, ka pašreizējā tendence Eiropā, ir izstrādāt izglītības politiku, kura ir vērsta uz skolēnu/studentu ar speciālām izglītības vajadzībām iekļaušanu vispārizglītojošās skolās, nodrošinot skolotājiem dažāda līmeņa atbalstu – papildu personālu, dažādus materiālus, tālākizglītības iespējas un nepieciešamo aprīkojumu.

Daudzu valstu pieredze parāda, ka bērnu un jauniešu ar speciālām izglītības vajadzībām iekļaušana ir vislabāk īstenojama iekļaujošās izglītības iestādēs, kuras sniedz izglītības pakalpojumus visiem vai gandrīz visiem vietējās pašvaldības bērniem. Šajā kontekstā bērni ar speciālām izglītības vajadzībām var sasniegt labākos rezultātus mācībās un sociālajā iekļaušanā.

Vienošanās par to, kāda vide tiek uzskatīta par „iekļaujošu” nav īsti skaidra. Aģentūras citās publikācijās (piemēram, Meijers, 2003.) ir izmantota iekļaujošas vides darba definīcija: „... tā ir tāda izglītības

vide, kurā skolēni ar speciālām vajadzībām lielāko izglītības programmas daļu apgūst vispārizglītojošā klasē kopā ar vienaudžiem, kuriem nav speciālās izglītības vajadzības.” (9. lp.)

Tomēr valstīs vērojamas dažādās izglītības vides un pakalpojumu veidi akcentē milzīgās grūtības, ar kādām jāsastopas, salīdzinot situāciju dažādās Eiropas valstīs. Visas šīs valstis ir „*dažādās attīstības stadijās ceļā uz iekļaušanu, kuru kā galamērķi izvirzīja Salamankas deklarācija*” (Pīsijs [Peacey], 2006.). Pats termins „iekļaušana” ir mainījies, kopš tā laika, kad to sāka izmantot izglītības kontekstā. Citos Aģentūra darbos (piemēram, Watkinsa [Watkins], 2007.) ir parādīts, kā šis termins ir attīstījies: „... *šobrīd to izprot attiecībā uz daudz plašāku skolēnu loku, kuri var tikt pakļauti izstumšanai, tas neattiecas tikai uz tiem, kuriem ir noteiktas speciālās izglītības vajadzības.*” (16. lp.) Iekļaušanu var uztvert, kā mēģinājumu ideju par izglītību visiem attīstīt tālāk par „ievietošanu vispārizglītojošā skolā”, kur skolēni var būt integrēti tajā pašā fiziskajā vidē, bet ne vienmēr viņiem ir kopēja mācību pieredze ar vienaudžiem.

Vadošais princips šajā un citos Aģentūras projektos ir UNESCO Salamankas deklarācija (UNESCO, 1994.) par iekļaujošo izglītību: „*Vispārizglītojošās skolas, kas orientētas uz iekļaujošu izglītību, ir visefektīvākais veids, kā cīnīties pret diskriminējošu attieksmi, veidot pretimnākošu un iekļaujošu sabiedrību un panākt izglītību visiem, turklāt tās nodrošina efektīvu izglītību bērnu vairākumam, kā arī uzlabo visas izglītības sistēmas efektivitāti un rentabilitāti.*” (8. lp.)

5.2 Politikas indikatori

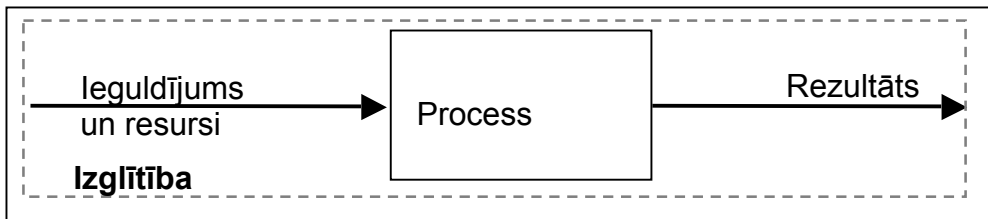
Šajā apakšnodalā ir izmantots ieguldījuma-procesa-rezultāta (input-process-outcome) modelis, kas pielāgots izglītības jomai.

Šī ziņojuma beigās ir terminu, kas izmantoti šajā tekstā, skaidrojums, lai definētu un izskaidrotu dažus tehniskus terminus, kuri tiek izmantoti tālākajās nodaļās.

Sistēma, kas parādīta 1.attēlā sastāv no trīs elementiem:

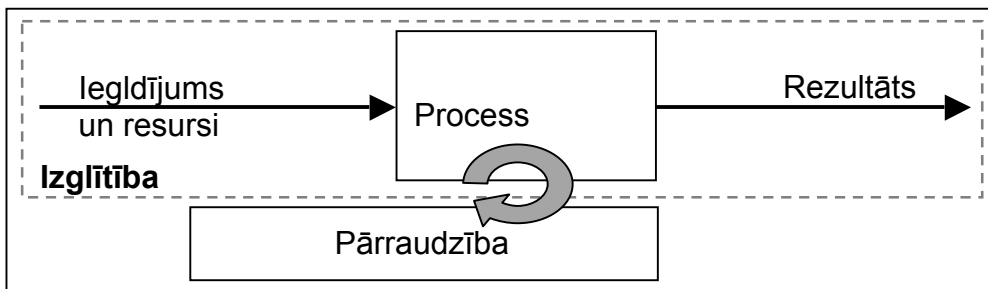
Ieguldījums un resursi apzīmē visus sistēmas aspektus, lai panāktu noteiktus rezultātus. Izglītības jomā ieguldījums un resursi var, piemēram, būt ne tikai finanšu resursi vai likumdošana izglītībā, bet arī skolotāju izglītības līmenis vai jebkuri infrastruktūras jautājumi. Procesi izglītībā pārvērš šos ieguldījumus un resursus *gala*

produktos un rezultātos. Lai arī gala produkti atspoguļo efektivitātes pasākumus tāds, kā līdzdalības koeficientus vai mācību sasniegumus, šis ziņojums uzsver iegūto rezultātu nozīmīgumu, kas akcentē ieguldījuma un procesa sekas, ietekmi un rezultātus, piemēram, akadēmisko un funkcionālo lasīt un rakstīt prasmi, neatkarību vai pilsonību. Un beidzot, *process* attiecas uz visām izglītības aktivitātēm, ieskaitot noteikto kārtību un praksi valsts, skolas un rajona līmenī vai mācību darbības procesu klasē.

1.att.: Ieguldījuma-procesa-rezultātu modelis izglītībā

Pārraudzība nozīmē periodisku vai nepārtrauktu novērošanas vai pārbaudīšanas sistemātisku procesu, lai noteiktu indikatoru līmeni vai vērtību, izvirzot kvalitātes mērķus vai sasniedzamo līmeni. Pārraudzība ir būtiska aktivitāte jebkurā nepārtrauktā pilnveidošanas procesā. Tā sniedz atgriezenisko saikni no (starpposma) rezultātiem līdz ieguldījuma/resursu nodrošināšanai un procesa (pār-)plānošanai (skat.2.attēlu). Pārraudzību var izmantot dažādos līmeņos, piemēram, decentralizētā izglītības sistēmā pārraudzība var tikt veikta reģionālā vai pat skolas līmenī. Turklāt pārraudzības rezultāti var būt pieejami visiem vai šiem rezultātiem var būt ierobežota pieeja, un piekļuve tiem ir atļauta tikai tām personām, kuras ir cieši saistītas ar izglītības procesa vadīšanu.

2.att. Pārraudzība ieguldījuma-procesa-rezultātu modelī

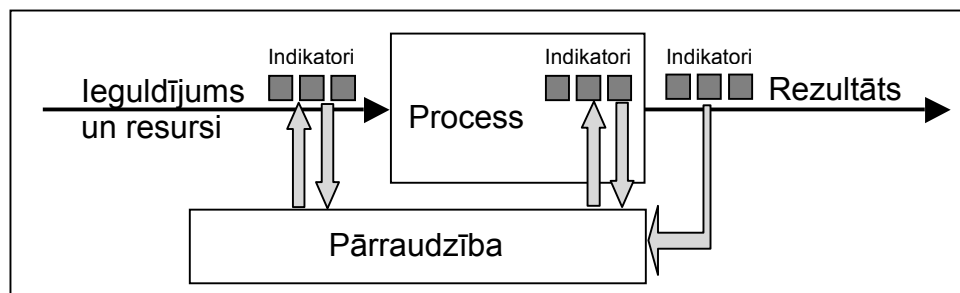
Indikatori šī projekta kontekstā var tikt uzskatīti par „sensoriem”, kuri ir izveidoti un izvietoti tādā veidā, ka, tos izmantojot, var noteikt jebkuras būtiskas izmaiņas. Pārraudzības sistēmas kontekstā indikatori palīdz to lietotājiem pievērsties tām jomām, kurām nepieciešama uzmanība.

Tādēļ indikatoriem ir:

- Jāaptver visas būtiskākās jomas (t.i., nedrīkst atstāt „melnos caurumus”, kuros izmaiņas paliek nepamanītas);
- Jābūt pietiekami jūtīgiem, lai pamanītu notikušās izmaiņas;
- Jābūt informatīviem – jāsniedz pierādījumi par izmaiņu cēloņiem.

Lai gan indikatori bieži ir orientēti uz rezultātu (piem., indikatori un kritēriji par pārraudzības procesu Lisabonas mērķu izpildei izglītībā), dažreiz trūkst indikatoru par ieguldījumu un resursiem, kā arī par procesu, kas varētu izskaidrot, kāpēc rezultāti mainās vai nemainās.

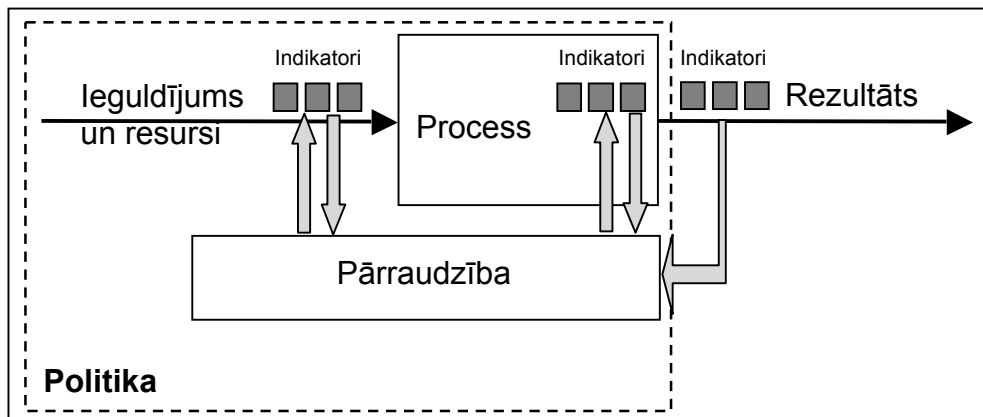
Tā notiek tāpēc, ka lielākajā daļā gadījumu rezultātos indikatorus nevar *tieši* ietekmēt tad, kad pārraudzības procesā tiek pamanīta nesakritība starp sasniegtajiem rezultātīvajiem rādītājiem un plānotajiem. Izmaiņas resursu nodrošināšanā vai ieguldījumā, kā arī izmaiņas procesos tiek izmantotas (*netieši*), lai modificētu rezultātos rādītājus. Tāpēc ir svarīgi pārraudzīt arī pārējo divu jomu indikatorus (skat.3.attēlu).

3.att. Indikatoru izvietoums pārraudzības procesā

Valsts politiku var definēt kā likumu, regulējošu noteikumu, darbības programmu un finansēšanas prioritāšu sistēmu. Šajā gadījumā *likumdošana* ir politikas daļa. Likums, kādā konkrētā jomā, iekļauj specifisku likumdošanu, kura noteikta konstitucionālos un starptautiskos likumos. 4.attēls parādā, kā šī definīcija atbilst ieguldījuma-procesa-rezultātu modelī. Ir jāuzsver, ka pārraudzīšanas

sistēmas esamība vietējā/reģionālā/valsts līmenī arī ir jāuzskata par daļu no politikas ietvara.

4.att. Pārraudzības sistēma, kas akcentē politikas pamatnostādnes

Likumdošanu var izprast arī kā sistēmu, kura loģiskā veidā apvieno daudz specifiskākas politikas pamatnostādnes, lai nodrošinātu, ka atsevišķus politikas mērķus ir iespējams īstenot praksē. Akcents tāpēc ir tiek vairāk likts uz savstarpēji radnieciskām politiskām pamatnostādnēm, dažādu politisku iniciatīvu saskaņotību un to ilgtspēju. Kā iepriekš aprakstīts, minētajā modelī, likumdošana tiek uzskatīta par izglītības ieguldījumu/resursu aspektu.

Šajā projektā uzmanība tiek veltīta nosacījumiem izglītības politikā, tāpēc par rezultatīvajiem indikatoriem ir runāts virspusēji. Tomēr, kā parādīts 3.un 4.attēlos, rezultatīvie indikatori ir nozīmīgs informācijas avots pārraudzības sistēmās. Rezultātā, projekta mērķis bija izstrādāt indikatoru kopumu ieguldījumu/resursu un procesu jomās, lai tie būtu savienojami ar citiem valstu, Eiropas un starptautiskajiem rezultatīvajiem indikatoriem. Patiesībā, katra valsts, kura izmantos tālāk šajā projekta ziņojumā aprakstītos indikatorus, var pievienot savus ar rezultatīvajiem rādītājiem saistītos indikatorus, lai pilnveidotu pārraudzības indikatoru kopumu.

6. INDIKATORI SPECIĀLAJĀ UN IEKĻAUJOŠAJĀ IZGLĪTĪBĀ

Lai iegūtu pārskatu par esošo stāvokli par indikatoriem speciālo vajadzību izglītības un iekļaujošas izglītības jomā, projekta ekspertiem lūdza pārskatīt un identificēt atbilstošus indikatoru piemērus, kuri izstrādāti Eiropas vai starptautiskā līmenī. No šī pārskata ir redzams, ka ir veikta zināma izpēte par indikatoriem speciālo vajadzību izglītības un iekļaušanas jomās, kuras mērķis bija atbalstīt un uzlabot izglītības kvalitāti iekļaujošā mācību vidē. Ir izstrādāti dažādu indikatoru kopumi speciālo vajadzību izglītībai un iekļaušanai, kuri aptver gan ieguldījuma, gan procesa, gan rezultātu aspektus, kā arī *makro* (likumdošana, politiskais un administratīvais ietvars), *mezo* (skola, pašvaldības dienesti), *mikro* (klase) un *personas* (skolotāji, skolēni) līmeņus. Daži indikatīvi piemēri ir aprakstīti turpinājumā.

Indekss iekļaušanai

Būzs un Einskovs (Booth and Ainscow, 2002.) ir izstrādājuši virkni indikatoru, lai atbalstītu iekļaujošas vides attīstību skolās. Indekss skolām piedāvā pašanalīzi un attīstību atbalstošu procesu, kurā izmanto mācību iestādes darbinieku, skolēnu/studentu un vecāku, kā arī citu apkārtējo pašvaldību locekļu viedokļus. Tajā ir ietverta detalizēta izpēte par to, kā var samazināt šķēršļus mācību procesā un līdzdalībā jebkuram skolēnam/studentam. Indikatori attiecas uz trīs dimensijām:

- *iekļaujošas kultūras veidošana* (veidot sabiedrību, ieviest iekļaujošas vērtības);
- *iekļaujošas politikas radīšana* (veidot skolu visiem, organizēt atbalstu dažādībai);
- *iekļaujošas prakses pilnveidošana* (pielāgot mācību procesu, mobilizēt resursus).

Kvalitatīvie indikatori speciālo vajadzību izglītībā

Hollenvegere un Haskells (Hollenweger and Haskell, 2002.) ir izstrādājuši vairākus kvalitatīvos indikatorus, kuri attiecas uz ieguldījumiem un resursiem, procesiem un rezultātiem izglītībā:

- *Ieguldījumi un resursi izglītībā*: pamatnostādnes, pašvaldības raksturojums, resursi, personāls, skolēnu raksturojums, ģimeņu raksturojums;
- *Procesi izglītībā*: prakse valsts/rajona līmenī, prakse skolas, klašu līmenī; mācību process klasē, skolēnu interesējošas aktivitātes;
- *Sistēmu un indivīdu izglītības rezultāti*: akadēmiskā un funkcionālā lasīt un rakstīt prasme, fiziskā veselība, atbildība un neatkarība, pilsonība, personīgā un sociālā labklājība, gandarījums.

Personu ar attīstības traucējumiem izglītības tiesību modelis

Pīters, Džonstons un Fergusons (Peters, Johnstone and Ferguson, 2005.) pielietoja personu ar attīstības traucējumiem izglītības tiesību modeli (Disability Rights in Education Model – DREM), kuram pamatā ir svarīgākie iekļaujošas izglītības principi, lai izveidotu daudzlīmeņu struktūru skolēnu ar speciālām izglītības vajadzībām iekļaušanas izvērtēšanai vietējā/skolas, valsts un starptautiskā līmenī. Šis modelis ir instruments, kuru izmanto politikas veidotāji, pedagogi, pašvaldības darbinieki un organizācijas personām ar attīstības traucējumiem. Modelis parāda dinamiskas kopsakarības starp rezultātiem, resursiem, saturu un ieguldījumu.

Katram no trīs līmeņiem (vietējam, valsts, starptautiskam) ir vairāki savstarpēji saistīti rezultāti un vairāki sekmējoši rezultāti, kurus izmanto kā katalizatorus, lai nodrošinātu, ka mācīšanas un mācīšanās process sasniedz gaidītos individuālos un sociālos labumus, kuri ir uzrādīti, kā šī modeļa galvenie rezultāti. Resursi un citi ieguldījumi nodrošina materiālos un sociālos nosacījumus, lai varētu ieviest sekmējošo rezultātu sistēmu un izglītības procesus.

Aprakstītie piemēri neatspoguļo izsmeļošu pārskatu, bet parāda tikai dažus piemērus tam darbam, kas tiek veikts, lai izstrādātu indikatorus speciālo vajadzību izglītības un iekļaujošas izglītības jomās Eiropas un starptautiskā līmenī un kurus apkopoja projektā iesaistītie eksperti. Šī pārskata mērķis bija noteikt, kādā mērā jau izstrādātie indikatori ir piemēroti izmantošanai Aģentūras projektā.

Projekta ekspertiem tika lūgts izskatīt ne tikai to, kas ir izdarīts Eiropas un starptautiskā līmenī, bet arī, kas ir pieejams valstu līmenī par kvalitatīviem un kvantitatīviem indikatoriem iekļaujošas izglītības politikas nosacījumos. Eksperti atzina, ka daudzās valstīs jautājums par „indikatoriem” ir politikas veidotāju redzes lokā un viņi ir

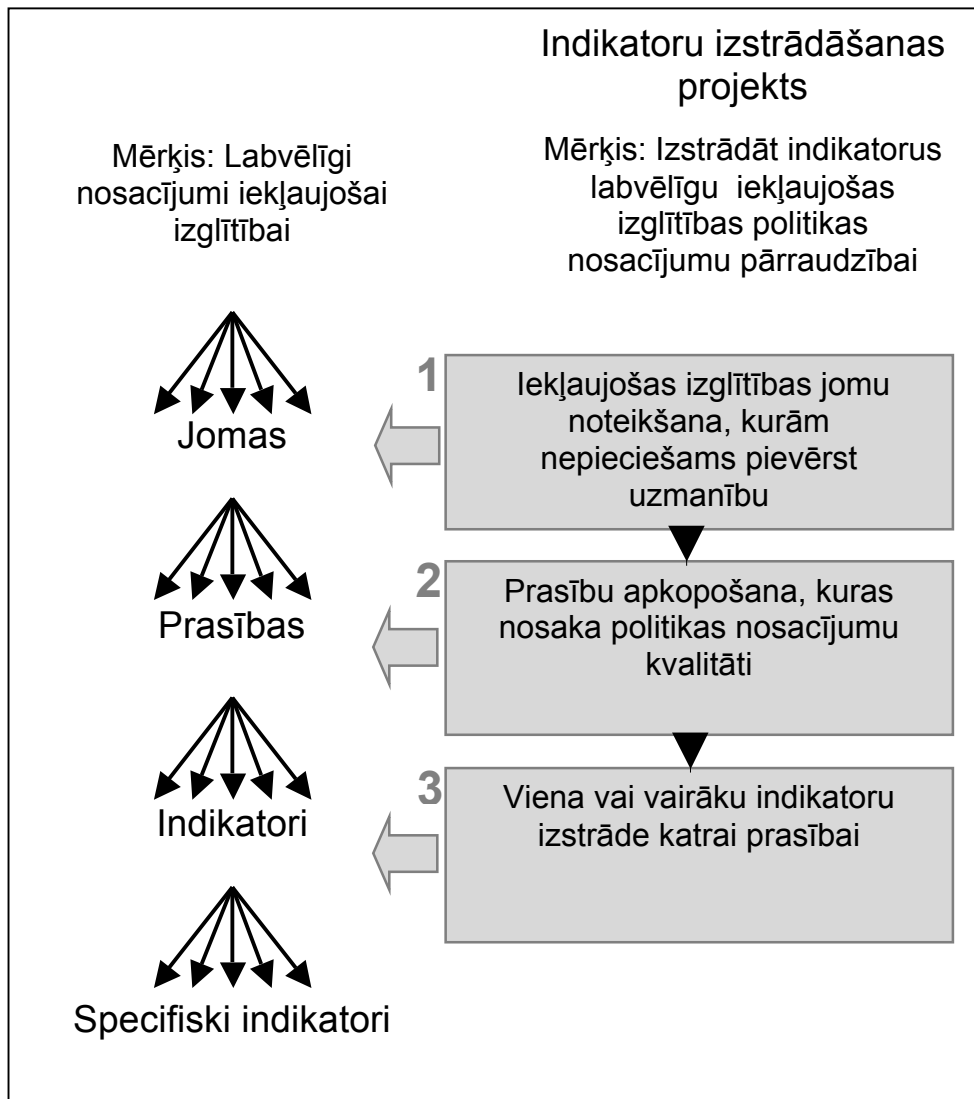
izstrādājuši vai šobrīd izstrādā iekļaujošas izglītības indikatorus dažādiem līmeņiem (piem., skolai, klasei, u.t.t.).

Daudzās valstīs, kā arī Eiropas un starptautiskā līmenī ir izstrādāta virkne indikatoru, lai pārraudzītu speciālo vajadzību/iekļaujošas izglītības attīstību dažādos līmeņos, galvenokārt skolas un klases līmenī. Tomēr projekta eksperti atzina, ka neviens no esošajiem indikatoru kopumiem, nav piemērots, lai to izmantotu citas valsts izglītības kontekstā vai Eiropas līmenī.

Tam ir dažādi iemesli – atšķiras tas, kam tiek pievērsta lielāka uzmanība (piem., skolas, klases līmenim) vai atšķiras iekļaujošās izglītības aptvertā joma (galvenie aspekti, kas sastāda iekļaujošas izglītības jomu), u.t.t. Bez tam, neviens no ekspertu izskatītajiem indikatoru kopumiem netiek izmantots, lai pārraudzītu iekļaujošas izglītības politikas nosacījumus valsts līmenī.

7. INDIKATORU IZSTRĀDĀŠANA PROJEKTA IETVAROS

Šī projekta mērķis bija atspoguļot dažādus indikatorus no visām iespējamām kvalitātes pusēm, t.i., galvenokārt no ieguldījuma/resursu un procesu, kā arī no produktu/rezultātu puses. Šī iemesla dēļ projekts īstenoja „no apakšas uz augšu” pieeju, kuras mērķis bija aptvert iekļaujošās izglītības jomu visā tās plašumā.

5.att.: Indikatoru izstrādāšana

Balstoties uz projekta mērķi izstrādāt indikatoru kopumu, lai pārraudzītu izglītības politikas nosacījumus Aģentūrā, projekta eksperti kā pirmo soli noteica visas *jomas*, kurām nepieciešama turpmāka uzmanība indikatoru izstrādes procesā. Tālāk katra joma tika sadalīta būtiskās *prasībās*, kuras būtībā atspoguļo izglītības politikas kvalitāti attiecīgajā jomā. Visbeidzot, *indikatoru* tika izstrādāti, lai palīdzētu noskaidrot iekļaujošai izglītībai labvēlīgus politikas nosacījumus. Noslēguma posms – kas netika plānots projekta laikā, bet ir paredzēts papildu veicamajos darbos – ir noteikt vienu vai vairākus *specifiskus indikatorus* katram no galvenajiem indikatoriem, sekmējot mērījumu veikšanu un salīdzināšanu ar iepriekšējiem mērījumiem vai citu valstu datiem.

Izglītības nozares sadalīšana jomās, prasībās, indikatoros un specifiskos indikatoros, kā arī attīstības pieeja šajā projektā ir parādīta 5.attēlā. Minētie hierarhiskie līmeņi ir izskaidroti turpinājumā.

Jomas

Darba grupu tikšanās laikā, projekta dalībnieki noskaidroja vairākas jomas – pamatojoties uz ekspertu savstarpējām diskusijām – kuras tika atzītas par svarīgām iekļaujošās izglītības laukā un kuras būtu jāņem vērā. Svarīgākās identificētās jomas aptver galvenos iekļaujošās izglītības aspektus un nodrošina satura rāmi, lai noteiktu un definētu izglītības politikas prasības, kas varētu atbalstīt vai traucēt iekļaujošās izglītības attīstību skolās. Identificētās jomas ir nosauktas 7.1.sadaļā.

Nemot vērā projekta laika ierobežojumu, kā arī faktu, ka Aģentūras vairāku gadu darba programmā iekļautie citi tematiskie projekti un ieplānotā projektu rezultātu pārskatīšana nodarbosies ar dažām no šīm tēmām, tika nolemts dot priekšroku un pievērst uzmanību šo jomu apakškopām. Eksperti šādu lēmumu pieņēma, jo izprata tā svarīgumu un to ietekmēja Aģentūras plāni par nākamajām projekta aktivitātēm. Dalībnieki vienojās vērst uzmanību uz *likumdošanas, līdzdalības un finansējuma* jomām.

Prasības

Prasības raksturo svarīgākos nosacījumus iekļaujošā izglītībā. Veids, kādā prasības tiek formulētas, nosaka arī nepieciešamo kvalitātes līmeni – piemēram: nacionālās likumdošanas izglītības jomā *pilnīga atbilstība* starptautiskiem līgumiem. Projekta ietvaros eksperti tikās divas reizes un noteica prasību kopumu trīs izvēlētajās jomās.

Rezultātā tapušo prasību kopums tika izskatītas projekta konsultatīvajā grupā, kurā tas tika restrukturizētas tā, lai izvairītos no daļējas sakritības vai pretrunām. Noteiktās prasības ir apskatāmas 7.2 sadaļā.

Viennozīmīgi, ir vairāki veidi, lai īstenotu apkopotās prasības. Projekta mērķis bija arī – kur iespējams noteiktajā laikā – izzināt alternatīvus veidus, kā varētu īstenot lielāko daļu no šīm prasībām.

Indikatori

Indikatori izceļ aspektus, kuri atspoguļo vienu vai vairākas prasības sastāvdaļas (piem., „Atbilstība starptautiskiem līgumiem”). Tie nesatur kvalitatīvu paziņojumu, tie arī nenosaka vai specifiskie mērījumu indikatori ir kvalitatīvas vai kvantitatīvas dabas. Tomēr, indikatori nosaka konkrētu aspektu (piem.; „atbilstību”), kurš jānovērtē un jāpārbauda. Dažus indikatorus var saistīt ar katru prasību. Indikatoru saraksts tiek piedāvāts 7.3 sadaļā.

Specifiskie indikatori

Specifiskie indikatori liek darboties atbilstošiem indikatoriem. Katram indikatoram var būt viens vai vairāki specifiskie indikatori, katrs no tiem ir kvalitātes vai kvantitātes indikators.

Kvalitatīviem specifiskajiem indikatoriem (piem., „atbilstības līmenis”) ir nepieciešams process, kas padara tos aktīvus, balstoties uz iepriekš noteiktu mērījumu skalas vērtībām (piem., kārtas skala). Definējamo mērījumu skalas vērtībām ir kopēja kārtība, t.i., lietojot tādus vārdus kā „slikts”, „vidējs” vai „labs”, lai izteiktu pakāpi, kā arī kvalitātes līmeni. Minimālā kvalitātes skala satur tikai divas vērtības, t.i. „pastāv” un „nepastāv”, vai „jā” un „nē”. Specifisko indikatoru kopumus, kurus izmanto kā minimālās kvalitātes skalas, var uzskatīt arī par kontrolpunktu lapām (ckecklists).

Kvantitatīvie specifiskie indikatori vienmēr ir veidoti kā proporcija starp diviem noteikta lieluma faktoriem – tas padara specifisko indikatoru neatkarīgu no indikatorā apskatāmā iedzīvotāju skaita.

Iegūtais rezultāts sākotnēji nenodrošina informāciju par to, vai iegūto un novēroto līmeni var uzskatīt par labu vai sliktu. Drīzāk salīdzināšana ar citiem līmeņiem veicina kvantitatīvā specifiskā indikatora izvērtējumu. Salīdzināšanu var veikt ar tās pašas valsts citā laikā mērījumos iegūtajiem rezultātiem (piem., tendences analīzes kontekstā), lai noteiktu, vai attiecīga situācija attīstās

vēlamajā virzienā, vai ar citu valstu mērījumos iegūtiem rezultātiem, veicinot labākās prakses apgūšanu un savstarpēju mācīšanās procesu.

Sakarā ar to, ka nepieciešams milzīgs darbs, lai izstrādātu specifiskos indikatorus pietiekamas kvalitātes līmenī, šajā, viena gada, projektā netika plānots iekļaut šos jautājumus.

7.1 Jomas

Turpinājumā redzamais saraksts parāda jomas, kuras tiek uzskatītas par atbilstošām iekļaujošas izglītības politikas līmenī. Šī saraksta mērķis nav atspoguļot pilnīgu jomu uzskaitījumu un tas nesatur visus vienāda satura, nozīmības vai līmeņa aspektus. Tomēr, visi galvenie aspekti, par kuriem sprieda 32 projekta eksperti, atbilst šiem virsrakstiem:

1. Likumdošana un līdzsvars/saskaņa starp iekļaujošo izglītību un citām izglītības politikas iniciatīvām.
2. Skaidra valsts izglītības politika iekļaujošas izglītības jomā:
 - Pieņemama nacionālā pozīcijas par skolēnu gaitu izsekošanas (tracking) jēdzienu izglītībā;
 - Saikne starp vispārējo un speciālo izglītību; speciālo vajadzību rašanās profilakse.
3. Vērtību formulējumi, kuri akcentē izglītības programmu, kā atskaites punktu:
 - Izglītības programma;
 - Sertifikāta iegūšana.
4. Iekļaujošas vērtēšanas sistēmas:
 - Speciālo izglītības vajadzību noteikšana, izmantojot, piemēram, formatīvo/kārtējo vērtēšanu mācīšanās procesā visiem izglītojamiem.
5. Skolēnu/studentu un viņu vecāku līdzdalība lēmumu pieņemšanā.
6. Saikne starp iekļaujošo izglītību un mūžizglītību/agrīno iejaukšanos.

7. Stimuli resursu un atbalsta piešķiršanā; pietiekamu resursu piešķiršana skolām pretstatā resursu piešķiršanai pamatojoties uz diagnosticētām vajadzībām.
8. Finansēšana un procesi, kas saistīti ar finanšu līdzekļu piešķiršanas mehānismiem.
9. Starpnozarju sadarbība.
10. Starpnozarju atbalsta sistēma.
11. Skolotāju izglītošana/profesionāļu izglītošana (ieskaitot komunikāciju un informācijas tehnoloģiju – ICT – izmantošanu).
12. Sistēmas/kultūras, kas iedrošina skolotājus sadarboties un strādāt komandā.
13. Diferencēšana, dažādība un multikulturāla izglītība klasē.
14. Atskaites sistēmas.

Šī projekta ietvaros, 3 no 14 minētajām jomām tika izvēlētas tālākai izpētei: likumdošana, līdzdalība un finansēšana.

7.2 Prasības

Turpinājumā ir minētas projekta ekspertu izstrādātās prasības, kuras saistītas ar trīs svarīgākajām izglītības politikas jomām (likumdošanu, līdzdalību, finansēšanu), kuras ir labvēlīgas iekļaujošai izglītībai nacionālā līmenī.

Prasības likumdošanas jomā

Šajā jomā ir jāizvērtē līdzsvars un saskaņa starp iekļaujošo izglītību un citām izglītības politikas iniciatīvām. Lai to panāktu, ir nepieciešams sekojošais:

1. Pilnīga nacionālās izglītības likumdošanas atbilstība starptautiskajiem līgumiem.
2. Pilnīga saskaņa starp dažādiem valsts likumiem.
3. Izglītības likumdošanai jāaptver visi izglītības līmeņi.
4. Izglītības likumdošana attiecas uz skolotāju, psihologu, cita personāla apmācības kvalitāti un profesionālās kvalifikācijas celšanu, īpaši izceļot darbu ar skolēnu dažādību.

5. Izglītības likumdošana pilnībā atspoguļo tādus jautājumus, kā elastību, dažādību un taisnīgumu visās izglītības iestādēs attiecībā uz visiem skolēniem/studentiem.
6. Izglītības likumdošana pilnībā atspoguļo pārraudzības un atbildības jautājumus par visām izglītības iestādēm un visiem skolēniem/studentiem.

Prasības līdzdalības jomā

Šajā jomā jāizvērtē uzņemšana skolā un izvēles politika, kā arī izglītības programmu, izglītības vajadzību noteikšanas un vērtēšanas jautājumi. Lai to panāktu, ir nepieciešams sekojošais:

1. Uzņemšanas kārtība skolā veicina pieeju vispārizglītojošai skolai visiem skolēniem/studentiem.
2. Nacionālās izglītības programmas vadlīnijas, ja tādas tiek piedāvātas, sekmē visu skolēnu/studentu iekļaušanu.
3. Nacionālās pārbaudes sistēmas, ja tādas tiek piedāvātas, ievēro iekļaujošās vērtēšanas principus un nav šķērslis līdzdalībai vērtēšanas vai mācību procesā.
4. Izglītības vajadzību noteikšana un vērtēšanas sistēmas veicina un atbalsta iekļaušanu.

Prasības finansēšanas jomā

Šajā jomā jāizvērtē finansēšana un procesi, kas saistīti ar finansēšanas mehānismiem, kā arī stimuli resursu un atbalsta piešķiršanā. Tam nepieciešams:

1. Finansēšanas politika pilnībā atbalsta iekļaujošo izglītību.
2. Finansēšanas politikas pamatā ir izglītības vajadzības.
3. Finansēšanas politika veicina elastīgu, efektīvu un prasmīgu skolēnu/studentu izglītības vajadzību nodrošināšanu.
4. Finansēšanas politika sekmē atbalstu, ko nodrošina līdzīgi pakalpojumu sniedzēji, un nepieciešamo starpnozaru sadarbību.

7.3 Indikatori

Indikatori likumdošanas jomā

Indikators 1.prasībai:

Pilnīga nacionālās izglītības likumdošanas atbilstība starptautiskajiem līgumiem:

- 1.1 Pilnīga nacionālās izglītības likumdošanas atbilstība starptautiskajiem līgumiem (piemēram, Salamankas deklarācijai, ANO konvencijām, utt.).

Indikators 2.prasībai:

Pilna saskaņa starp dažādiem nacionāliem likumiem:

- 2.1 Pilnīga saskaņa starp dažādiem valsts likumiem (piemēram, likumu pret diskrimināciju, izglītības likumu, likumiem par invaliditāti, bērnu tiesību aizsardzības likumu, utt.).

Indikatori 3.prasībai:

- 3.1 Izglītības likumdošana aptver visus izglītības līmeņus.
- 3.2 Izstrādāta kārtība agrīnai speciālo izglītības vajadzību noteikšanai attiecībā pret skolēniem/studentiem, skolotājiem un citiem speciālistiem, kā arī attiecībā pret dažādu līmeņu izglītību (piemēram, pirmsskolas izglītību, obligāto izglītību, augstāko izglītību, tālāko izglītību, mūžizglītību).
- 3.3 Izstrādāta kārtība pēc iespējas ātrākai speciālo izglītības vajadzību noteikšanai un novērtēšanai.
- 3.4 Pietiekams resursu nodrošinājums agrīnai speciālo izglītības vajadzību noteikšanai un novērtēšanai.
- 3.5 Atbalsts skolēniem/studentiem ar speciālām izglītības vajadzībām sākas no brīža, kad ir noteiktas vajadzības un iekļaušana ir tā vadošais princips.
- 3.6 Likumdošana pret diskrimināciju veicina ieeju arodapmācībai, tālākizglītībai un augstākajai izglītībai.
- 3.7 Ilgtermiņa datus par pāreju no viena izglītības posma uz nākamo un galamērķi – darbu, tālākizglītību un augstāko izglītību, arodapmācību – dažādām skolēnu/studentu grupām apkopo valsts vai citas iestādes.
- 3.8 Izstrādāta kārtība par visu skolēnu/studentu pieeju izglītībai, izglītības iestādes apmeklētību un mācību sasniegumiem visos izglītības līmeņos (pirmsskolā, obligātajā izglītībā, augstākajā un mūžizglītībā).

- 3.9 Mācību iestādes, kuras nodrošina profesionālo izglītību, izstrādā elastīgu izglītības programmu, kuru var pielāgot visu skolēnu/studentu vajadzībām un prasībām.
- 3.10 Izstrādāta kārtība nepieciešamajam atbalstam, pasākumiem un instrumentiem, kas nodrošina atbalstu, lai veicinātu informācijas un konsultāciju nodrošināšanu skolēniem/studentiem ar speciālām izglītības vajadzībām.

Indikators 4.prasībai:

Izglītības likumdošana attiecas uz skolotāju, psihologu, cita personāla apmācības kvalitāti un profesionālās kvalifikācijas celšanu, īpaši izceļot darbu ar skolēnu dažādību:

- 4.1 Sākotnējās skolotāju izglītības un tālākizglītības programmas ietver jautājumus par speciālo izglītību vai iekļaujošo izglītību.
- 4.2 Skolotāji un citi darbinieki tiek atbalstīti zināšanu, iemaņu un attieksmes veidošanā par iekļaušanu, lai viņi būtu sagatavoti darbam ar visiem skolēniem/studentiem vispārizglītojošā mācību vidē.
- 4.3 Ir pieejami kursi un profesionālās pilnveides iespējas, lai uzlabotu skolotāju pedagoģiskās iemaņas.
- 4.4 Skolotāji plāno, māca un pārbauda sadarbojoties.
- 4.5 Tiek paredzēts finansējums atbilstoši pilnveidei, lai nodrošinātu speciālās vajadzības iekļaujošā izglītībā.

Indikatori 5.prasībai:

Izglītības likumdošana pilnībā atspoguļo tādus jautājumus, kā elastību, dažādību un taisnīgumu visās izglītības iestādēs attiecībā uz visiem skolēniem/studentiem:

- 5.1 Ir izstrādāti noteikumi/procesi starpnozaru sadarbībai izglītības, veselības, sociālajā jomā, utt.
- 5.2 Ir izstrādāti noteikumi/procesi sadarbībai starp formālo izglītības sistēmu un ar neformālās izglītības pakalpojumu sniedzējiem.
- 5.3 Ir izstrādāti noteikumi/procesi, lai respektētu vienlīdzīgas iespējas, vienlīdzīgu attieksmi un novērstu diskrimināciju pret jebkuru skolēnu/studentu bez jebkādiem izņēmumiem.

-
-
- 5.4 Ir izstrādāti noteikumi/procesi cilvēkresursu un materiālo resursu nodrošinājumam, kuri atbilst visām skolēnu/studentu vajadzībām.
 - 5.5 Ir izstrādāti noteikumi/procesi elastīgai izglītības programmas un individuālo mācību plānu pielāgošanai.
 - 5.6 Ir izstrādāti noteikumi/procesi, lai katrs skolēns/students, beidzot mācību iestādi, saņemtu sertifikātu par iegūto izglītību.
 - 5.7 Noteikta kārtība, kā konsultēt nevalstiskas organizācijas un neformālas izglītības sistēmas.
 - 5.8 Ir izstrādāti noteikumi/procesi, lai skolēni/studenti/vecāki/profesionāļi varētu piedalīties lēmumu pieņemšanā.
 - 5.9 Izstrādāta kārtība strīdus gadījumu risināšanai.
 - 5.10 Ir izstrādāti noteikumi/procesi, lai nodrošinātu elastīgumu, sniedzot iespējas labojumu veikšanai, lai tie būtu atbilstoši visu skolēnu/studentu, skolotāju, vecāku vajadzībām un prasībām dažādos izglītības sistēmas līmeņos.

Indikatori 6.prasībai:

Izglītības likumdošana pilnībā atspoguļo pārraudzības un atbildības jautājumus par visām izglītības iestādēm un visiem skolēniem/studentiem:

- 6.1 Izstrādāti noteikumi pakalpojumu nodrošināšanas efektivitātes pārraudzības sistēmai (piemēram, pašnovērtēšanai, pārbaudei, pakalpojumu nodrošināšanas plānošanai).
- 6.2 Izstrādāti noteikumi mācīšanas un mācīšanās atbalsta efektivitātes pārraudzības sistēmai.
- 6.3 Izstrādāti noteikumi līdzdalības līmeņa pārraudzības sistēmai (izglītības iestādes apmeklējums, izglītības iestādi beigušo skaits, izglītojamo skaits, kuri pārtrauc mācības un no izglītības iestādes izslēgto izglītojamo skaits) dažādām skolēnu/studentu grupām.

Indikatori līdzdalības jomā

Indikatori 1.prasībai:

Uzņemšanas kārtība skolā veicina vispārizglītojošās skolas pieejamību visiem skolēniem/studentiem:

- 1.1 Izstrādāti noteikumi skolām izglītības iespēju nodrošināšanai visiem skolēniem/studentiem, neskatoties uz izcelsmi un mācīšanās spējām.
- 1.2 Izstrādāti noteikumi pielāgota transporta pakalpojumu izmantošanai.
- 1.3 Izstrādāti noteikumi pieejamības jautājumu risināšanai ēku būvniecībā, aprīkojuma un infrastruktūras izveidē.
- 1.4 Izstrādāti noteikumi par tehnisko palīgīdzekļu pieejamību visiem skolēniem/studentiem atbilstoši viņu individuālām vajadzībām.
- 1.5 Tiek ņemts vērā skolēnu/studentu viedoklis par viņu mācību vidi.
- 1.6 Skolēnu/studentu ar speciālām izglītības vajadzībām skaits un procentuālā attiecība vispārizglītojošās klasēs, vispārizglītojošās skolas grupās, segregētās izglītības iestādes, no izglītības sistēmas izslēgto izglītojamo skaits tiek apkopota un pārraudzīta dažādos izglītības sistēmas līmeņos.
- 1.7 Skolēnu/studentu ar speciālām izglītības vajadzībām skaits un procentuālā attiecība, kuri atrodas veselības aprūpes, sociālās aprūpes (aprūpē esoši bērni) sistēmas vai nepilngadīgo lietu inspekcijas atbildībā un māj mācībā, tiek apkopota un pārraudzīta dažādos sistēmas līmeņos.

Indikatori 2.prasībai:

Nacionālās izglītības programmas vadlīnijas, ja tādas tiek piedāvātas, sekmē visu skolēnu/studentu iekļaušanu:

- 2.1 Izstrādāti noteikumi izglītības programmu elastīgumam, lai apmierinātu izglītojamo individuālās izglītības vajadzības.
- 2.2 Izstrādāti noteikumi izglītības programmu atbilstībai skolēnu/studentu reālām dzīves vajadzībām un ne tikai akadēmiskām izglītības vajadzībām.

Indikatori 3.prasībai:

Nacionālās pārbaudes sistēmas, ja tādas tiek piedāvātas, ievēro iekļaujošās vērtēšanas principus un nav šķērslis dalībai vērtēšanas vai mācību procesā:

-
-
- 3.1 Izstrādāti noteikumi plaša spektra mācīšanās rezultātu izvērtēšanai.
 - 3.2 Izstrādāti noteikumi vērtēšanai, lai iekļautu un veicinātu visu skolēnu/studentu sasniegumus.
 - 3.3 Izstrādāti noteikumi plaša spektra vērtēšanas paņēmieni izmantošanai, lai ļautu visiem skolēniem/studentiem demonstrēt savas prasmes.
 - 3.4 Izstrādāti noteikumi pārbaudes metožu un instrumentu pielāgošanai, lai tie nepieciešamības gadījumā būtu pieejami.

Indikatori 4.prasībai:

Izglītības vajadzību noteikšana un vērtēšanas sistēmas pilnībā veicina un atbalsta iekļaušanu:

- 4.1 Noteiktā kārtība nav diskriminējoša un ir balstīta uz labākās prakses piemēriem.
- 4.2 Sākotnēja skolēnu/studentu vajadzību identificēšana notiek, izmantojot holistisku pieeju un, pirmkārt, ņemot vērā izglītojamā vajadzības, kuras ir saistītas ne tikai ar mācīšanu un mācīšanos, bet arī ar individuālo izglītības plānu izstrādi un pārbaudes procedūrām.
- 4.3 Izstrādāti noteikumi vajadzību identificēšanas sistēmai katra skolēna/studenta mācību pieredzes pielāgošanai.

Indikatori finansēšanas jomā

Indikatori 1.prasībai:

Finansēšanas politika pilnībā atbalsta iekļaujošu izglītību:

- 1.1 Skolām nodrošinātais finansējums ļauj reaģēt uz visu skolēnu/studentu vajadzībām, izmantojot minimālus resursus, papildus nodrošinot finansējumu specifiskām vajadzībām.
- 1.2 Valsts nodrošina nepieciešamo un atbilstošu finansējumu, lai nodrošinātu pieeju iekļaujošai izglītībai visiem skolēniem/studentiem un šī pieejas nodrošināšana nav atkarīga no brīvprātīgu/labdarības organizāciju palīdzības.
- 1.3 Finansējums atbalsta iekļaujošas izglītības nodrošinājumu visiem skolēniem/studentiem balstoties uz vajadzībām, spējām, stiprajām pusēm un interesēm.

- 1.4 Izstrādāti noteikumi kritērijiem, kuri dod tiesības papildus finansējuma saņemšanai, sākot ar sistēmu līmeni (vietējā pašvaldība/skolas) un tikai pēc tam individuālu skolēnu/studentu vajadzību līmenī (lai izvairītos no nevajadzīgas kategorijas piešķiršanas).

Indikatori 2.prasībai:

Finansēšanas politikas pamatā ir izglītības vajadzības:

- 2.1 Politika ir balstīta (pirmkārt) uz nepieciešamā nodrošinājuma noteikšanu, nevis uz skolēnu/studentu grūtību kategorijām.
- 2.2 Izglītības sistēma pielāgojas skolēnu/studentu vajadzībām, nevis otrādi.
- 2.3 Attiecīgajā likumdošanā tiek pieņemta skaidra „izglītības vajadzību” definīcija.
- 2.4 Tiek noteiktas prasības starpnozaru sadarbībai.
- 2.5 Ir pieejami līdzekļi agrīnai speciālo izglītības vajadzību noteikšanai un agrīnam iejaukšanās procesam attiecībā uz skolēniem/studentiem, kuriem noteiktas speciālās izglītības vajadzības („agrīns” attiecas uz skolēna/studenta vecumu un/vai mācīšanās grūtību izpausmes sākuma pazīmēm jebkurā vecumā).
- 2.6 Vecākiem un skolēniem/studentiem ir būtiska ietekme uz skolēnu/studentu vajadzību un izglītības pakalpojumu noteikšanu.
- 2.7 Atbilstošs finansējums tiek piešķirts, lai identificētu un reaģētu uz vajadzībām dažādos dzīves posmos (no agras bērnības līdz pamatskolai, tālāk līdz vidusskolai un universitātei) un lai atbalstītu pāreju no viena posma uz citu.
- 2.8 Tiek sekmēta atbalsta tehnoloģiju pieejamība un tās efektīva izmantošana, ieskaitot jaunas un topošas tehnoloģijas, lai palīdzētu kompensēt skolēniem/studentiem identificētās vajadzības un veicinātu viņu neatkarību/autonomiju.
- 2.9 Pret skolēniem/studentiem ar speciālās izglītības vajadzībām izturas vienlīdzīgi, ņemot vērā dzimumu, vecumu, etnisko piederību, reliģiju, traucējumus, sociāli ekonomisko statusu un dzīvesvietu.

Indikatori 3.prasībai:

Finansēšanas politika veicina elastīgu, efektīvu un prasmīgu skolēnu/studentu izglītības vajadzību nodrošināšanu:

- 3.1 Noteikumi un procedūras, kas saistītas ar resursu piešķiršanu, ir viegli saprotamas profesionāļiem, vecākiem un visai sabiedrībai/iedzīvotājiem kopumā.
- 3.2 Skolās un vietējā pašvaldībā finanšu resursi tiek elastīgi pārvaldīti (nodrošinot pietiekamu centralizētu pārraudzību un koordināciju, lai novērstu nevajadzīgu dublēšanos).
- 3.3 Finanšu līdzekļi agrīnai vajadzību noteikšanai un profilaksei tiek piešķirti savlaicīgi.
- 3.4 Ir izstrādāti noteikumi, ņemot vērā optimālo risinājumu katrā jomā, nosakot efektivitāti, produktivitāti, kompetenci, kvalitāti, utt.

Indikatori 4.prasībai:

Finansēšanas politika sekmē atbalstu, ko nodrošina līdzīgi pakalpojumu sniedzēji, un nepieciešamo starpnozaru sadarbību:

- 4.1 Labu atbalsta dienestu pieejamība, kuros strādā speciālisti ar atbilstošu profesionālo zināšanu līmeni iekļaujošas izglītības jomā.
- 4.2 Produktīva un efektīva sadarbība starp dažādām iestādēm (valsts iestādēm, skolām, veselības un sociālās aprūpes dienestiem).
- 4.3 Profesionāļi (psihologi, ārsti, skolotāji, sociālie darbinieki un administratori, neskatoties uz to, vai viņi ir speciālisti speciālo izglītības vajadzību jomā vai nē) strādā kopā.
- 4.4 Tiek piešķirts atbilstošs finansējums, lai segtu izmaksas nepieciešamajām profesionāļu tīkla veidošanas aktivitātēm.

8. PROCESUĀLĀS SAITES AR TEMATISKAJIEM PROJEKTIEM

7.nodaļa iepazīstināja ar jomām, prasībām un izglītības indikatoriem, kā arī ar to, kā tie saistīti ar specifiskiem indikatoriem. Šīs pieejas stipro pusi var akcentēt, izskaidrojot, kā tā atbilst kārtībai, kuru izmanto tematiskos projektos, kuri parasti piedāvā rekomendācijas par noteiktu tematisko jomu.

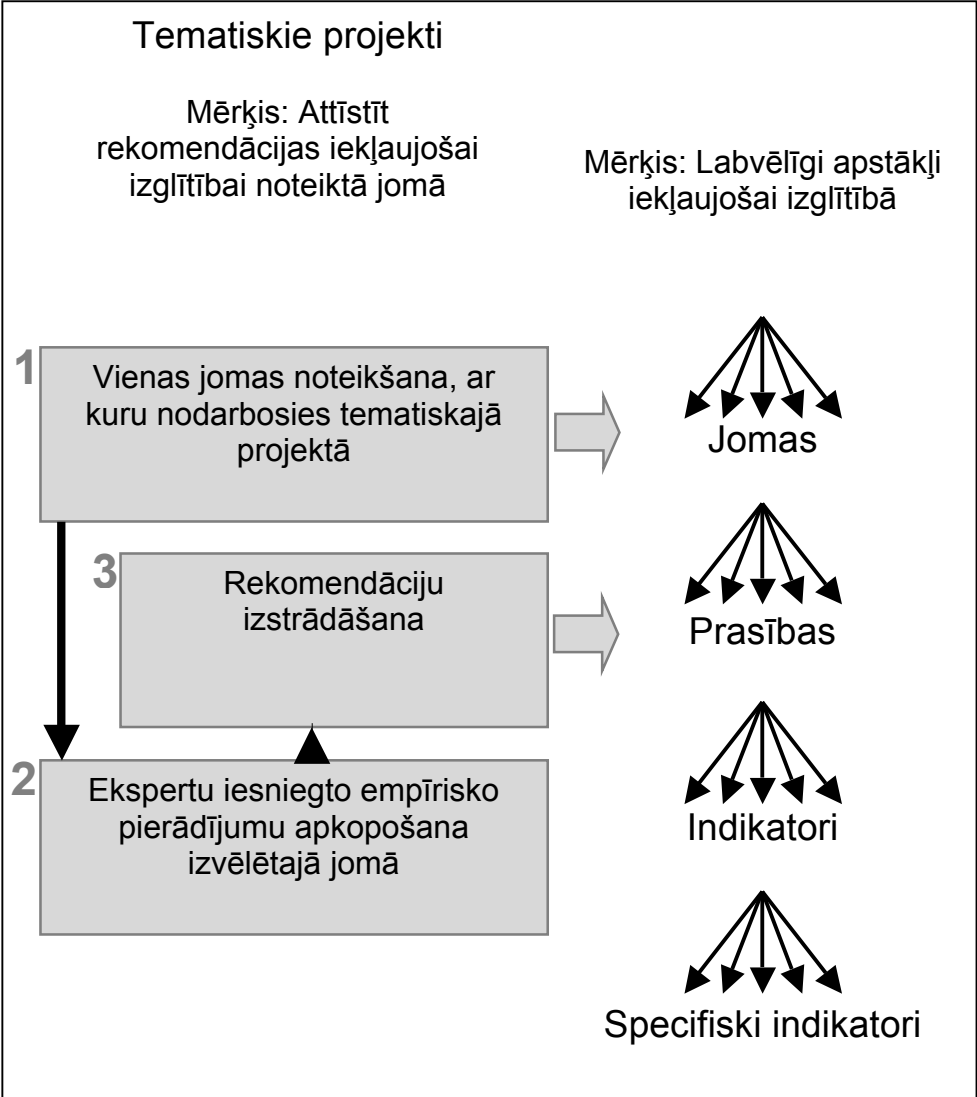
Aģentūras tematiskajos projektos pirmais solis vienmēr ir jomu noteikšana izglītības laukā, kurām nepieciešam turpmāka uzmanība. Aģentūrai ir divas pieejas šādai jomu noteikšanai. Pirmā pieeja vienmēr ļauj projektā paredzētajam procesam Aģentūras dalībvalstīs risināt tā brīža vajadzības, kuras iepriekš nevar ne paredzēt, ne ielānot. Otrā pieeja ir Aģentūras dalībvalstu ieguldījuma apkopšana par esošajām, topošajām un nākotnes vajadzībām, kuras nepieciešams izpētīt. Šīs vajadzības tiek apzinātas, ņemot vērā dalībvalstu prioritātes speciālo vajadzību izglītības jomā un Eiropas līmeņa izglītības prioritātes, kuras ierosina izglītības ministru padome. Šīs vajadzības tiek apvienotas Aģentūras tematiskajos projektos.

Otrais solis tematiskajos projektos ir – neskaitot atbilstošas starptautiskas zinātniskās literatūras apskata izveidošanu izvēlētajā izglītības jomā – apkopot empīriskus pierādījumus visā Eiropā. Šim apkopojumam tiek izmantotas dažādas metodes (ieskaitot situāciju izpēti un izglītības iestāžu apmeklējumus).

Trešais solis ir induktīvās spriešanas process, kurā tiek veic vispārinājumus, ņemot vērā individuālus piemērus. Šie vispārinājumi tiek izteikti kā rekomendācijas. Savukārt šīs rekomendācijas izsaka darbību, lai sasniegtu labvēlīgus nosacījumus iekļaujošas izglītības attīstībai izvēlētajā jomā.

Rekomendācijas var viegli pārveidot par prasībām, neliekot akcentu uz nepieciešamajām darbībām, bet gan uz šo darbību rezultātiem kā uz labvēlīgiem nosacījumiem iekļaujošai izglītībai.

6.attēls atspoguļo minētos soļus Aģentūras tematiskajos projektos.

6.att.: Procesuālā saite ar tematiskajiem projektiem

9. TĀLĀKĀ DARBĪBA

Projekta mērķis bija izstrādāt indikatoru kopumu nacionālā līmenī, tomēr pielietojamu Eiropas līmenī, kas ļautu katrā valstī pārskatīt tos apstākļus, kuri varētu atbalstīt vai traucēt iekļaujošās izglītības attīstību skolās. Šis projekts arī nodrošināja dalībvalstis ar vadlīnijām un metodiku, lai sniegtu atbalstu indikatoru izstrādē nacionālā līmenī jomās, kuras valstīs tiek uzskatītas par aktuālām. Turpinājumā aprakstītais ir domāts, lai nodrošinātu piedāvājumu darbības indikatoru izveidei, izstrādājot specifiskus indikatorus un padarot tos izmantojamus pārraudzībai un starpvalstu datu salīdzināšanai.

Galveno prasību analīze trīs jomās

Ir indikatori, ar kuriem ir iespējams noteikt vispārīgās prasības visās trīs jomās, kā arī izstrādāt indikatorus katrai jomai atsevišķi. Piemēram, prasība „atbilstība starptautiskajiem standartiem iekļaujošās izglītības jomā” var tikt pārnesta uz individuāliem indikatoriem likumdošanā, līdzdalībā un finansēšanā. Šāda pieeja var novest pie daudz loģiskāka un vispusīgāka indikatoru kopuma un to var izmantot, lai „radītu” indikatorus šobrīd tukšajās vietās.

Mazāka indikatoru kopuma izvēle

Apakšindikatori nodrošinās valstis ar instrumentu savu sasniegumu salīdzināšanai ar citu valstu sasniegumiem. Šo mazāko indikatoru kopumu būtu jāizvēlas izglītības politikas veidotājiem (piemēram, Aģentūras Pārstāvju padomes locekļiem), ievērojot uzskatu sakrītību par savstarpēju rādītāju salīdzināšanu Eiropas līmenī. Balstoties uz šo mazāko indikatoru kopumu, nākamais projekts varētu izstrādāt specifiskus indikatorus, lai padarītu indikatorus mērāmus.

Specifisku indikatoru definīcija

Šī soļa mērķis būtu tāds, lai katrs specifisks indikators nodrošinātu pierādījumus par noteiktu nosacījumu esamību vai noteiktu rezultātu sasniegšanu vai nesasniegšanu. Šie specifiskie indikatori dotu iespēju lēmumu pieņēmējiem novērtēt progresu plānoto rezultātu, uzdevumu un politikas mērķu vai programmu sasniegšanas virzienā (pārraudzība). Indikatori, kuri ir aprakstīti 7.nodaļā var ietvert sevī gan kvantitatīvu mērķu specifiskāciju, gan kvalitātes mērījumus. Kvalitatīvie un kvantitatīvie aspekti nodrošina noderīgu informāciju un ir nepieciešami, lai parādītu līdzsvarotu un saprātīgu priekšstatu par

virzību uz mērķu un uzdevumu sasniegšanu. Tomēr, paturot prātā mērķa grupu, visiem specifiskajiem indikatoriem būtu arī, cita starpā, jānodrošina vienkārša informācija, kura ir viegli saprotama gan informācijas nodrošinātājam, gan lietotājam. Specifiskie indikatori var būt viens faktors – starp daudziem – kas var tikt izmantots lēmumu par politikas attīstības virzieniem un prioritātēm pieņemšanā.

Kā aprakstīts 7.nodaļā, specifiskie indikatori padara attiecīgo indikatoru aktīvu. Lai sasniegtu šo mērķi, specifiskos indikatorus var izstrādāt, ievērojot vienu vai vairākas turpmāk minētās pozīcijas:

- Specifiskais indikators nosaka attiecīgā indikatora konkrēta aspekta lielumu;
- Specifiskais indikators norāda indikatora konkrēta aspekta esamību vai neesamību (piemēram, kā kontrolpunkts);
- Specifiskais indikators nosaka apjomu, pēc kuru var konstatēt indikatora kvalitātes īpašības (kvalitātes līmeni);
- Specifiskais indikators nosaka apjomu, kādā īstenojama politika sakrīt vai nesakrīt ar pieņemto likumdošanu vai līgumiem (atbilstības līmenis);
- Specifiskais indikators novērtē apjomu, kādā sistēma visos gadījumos (pārklājuma līmenis) nodrošina kvalitātes nosacījumus (izteikti indikatorā).

Katrs specifiskais indikators jānodrošina ar īsu, bet nepārprotamu definīciju un racionālo pamatojumu.

Izveidot piemērotus līmeņus (skalas) specifiskajiem indikatoriem

Nākamajā solī ir jāizstrādā līmeņi (skalas) katram specifiskajam indikatoram. Kvalitatīviem indikatoriem iespējamus līmeņus varētu klasificēt sākot no divpolu tipa (piemēram, „eksistē/neeksistē”) līdz pat apakšklases līmeņiem ar atbilstošu vērtību skaitu, kuras katra ir skaidri atšķirama un savstarpēji atšķirīga (piemēram, „atbilstošs/daļēji atbilstošs/pārsvarā atbilstošs/neatbilstošs”). Kvantitatīvie specifiskie indikatori ir jāizsaka kā proporcijas (piemēram, 1 no 4).

Kvantitatīvajiem specifiskajiem indikatoriem ir sīki jāizstrādā aprēķināšanas metodi un ir jānosaka datu avoti un to kvalitāte. Kvalitatīvajiem specifiskajiem indikatoriem ir nepieciešamas vadlīnijas, lai samazinātu noteikto līmeņu subjektivitāti, precizējot,

kādās situācijās kura vērtība jāizvēlas un kurš līmenis jāizvēlas šaubu vai neskaidrību gadījumā.

Vērtētāju grupas noteikšana

Vērtētāja subjektīvais viedoklis ietekmē vērtību līmeņa izvēli īpaši kvalitatīvo mērījumu laukā. Piemēram, ja specifiskais indikators ir paredzēts, lai vērtētu vecāku līdzdalības līmeni lēmumu pieņemšanas procesā, vecāku viedoklis var atšķirties no profesionāļu viedokļa. Tātad, nākamais solis būtu izpētīt, kuras grupas jāiesaista, lai vērtēšanas rezultāts sniegtu reālistisku konkrēta politikas aspekta atspoguļojumu.

Vērtētāju savstarpējās vienošanās uzlabošana

Tā kā specifiskie indikatori ir paredzēti, pirmkārt, kā instruments valstīm, indikatoru kopums jāveido tā, lai to izmantotu pašvērtēšanas procesā. Tomēr līmeņu (skalu) subjektivitāte (skatīt iepriekšējo rindkopu) un nepietiekama vērtētāju savstarpējā vienošanās ir iespējamie riski, kuri rodas, ja vērtējumu nenodrošina neatkarīga vērtēšanas iestāde. Veidojot dažādās valstīs salīdzināmus mērījumus, ir nepieciešams nodrošināt pilnīgu to personu (t.i., vērtētāju), kuri veic mērījumus, neatkarību. Vērtētāju savstarpējā vienošanās, kas zināmā arī kā vērtētāju savstarpējā uzticamība vai saskaņa, ir vienošanās pakāpe starp dažādiem vērtētājiem attiecībā uz vienu un to pašu izvērtējamo jautājumu. Jo kvalitatīvāka vērtētāju savstarpējā vienošanās, jo labāks ir vērtējumu viendabīgums vai dažādu vērtētāju vienprātība novērtējumos. Skaidrs, ka katram vērtēšanas instrumentam ir jāuzrāda šīs kvalitātes īpašības pietiekams līmenis. Ja dažādi vērtētāji nevienojas, ir jārīkojas, lai uzlabotu vienošanās pakāpi, kuru var sasniegt, pārstrādājot līmeņus (skalas) vai pilnveidojot vērtētāju iemaņas.

Datu apkopošana, dezagregēšana un skaidrošana

Runājot par dažiem specifiskajiem indikatoriem, varētu būt nepieciešams izskaidrot, kā jānotiek datu apkopšanai, sākot no vietēja līmeņa līdz reģionālam līmenim un tālāk līdz valsts mēroga līmenim un kā jāizmanto kvalitātes līmeņu (skalu) vērtības šajā datu apkopšanas procesā. Tajā pašā laikā valsts līmenim atbilstoši datu dezagregēšanas parametri ir jāapspiež un jāizvērtē katram specifiskam indikatoram. Piemēram, daži specifiskie indikatori var tikt dezagregēti pēc izglītības un administrēšanas līmeņiem (piemēram,

vietējais, reģionālais, valsts), pēc dzimuma vai vecuma, pēc ģeogrāfiskās atrašanās vietas vai pēc institūcijas tipa.

Visbeidzot, ir jāapraksta veids, kādā katra specifiskā indikatora rezultāts ir jāskaidro. Savienojot šos ieteikumus ar katra specifiskā indikatora definīcijas skaidrojumu, tiek novērsti – vai vismaz samazināti – nepareiza skaidrojuma risks, kas rastos nespeciālistiem, izmantojot indikatoru kopumu.

Procesa dizains

Pēdējā solī ir nepieciešams pārdomāt svarīgākās procedūras gan valsts, gan Eiropas līmenī, lai nodrošinātu datu apkopošanas procesu, to skaidrojumu un atgriezenisko saiti. Ir jānosaka laika posmi, kad tiks apkopoti dati. Ir jāpieņem darbā un jāapmāca par datu vākšanu atbildīgās personas. Eiropas līmenī ir jānosaka un valstīm jāvienojas par rezultātu paziņošanas kārtību.

Nākotnes darbs

Ierobežotu resursu dēļ šajā projektā jau tikai veikti daži ierobežojumi. Kā aprakstīts 7.nodaļā, no visām iekļaujošas izglītības jomām, tikai trīs tika izvēlētas tuvākai izpētei, tomēr nākotnē ir jāpēta arī citas jomas. Izstrādājot indikatorus nākotnē, visas šīs jomas būs jāņem vērā, jo citādi indikatoru kopums nebūs pilnīgs (t.i., neapskatīs iekļaujošo izglītību visā tās plašumā). Nav pārsteidzoši, ka jomas ietver dažas tēmas, kuras ir apskatītas gan Aģentūras iepriekšējos, gan pašreizējos projektos. Rezultāti (rekomendācijas), kas iegūti projekta darbā, var būt labs pamats indikatoru izstrādē kādā specifiskā jomā (skatīt 8.nodaļu skaidrojumam, kā rekomendācijas atbilst šajā ziņojumā izvēlētajai pieejai). Šo sarakstu var apskatīt arī kā dienas kārtību nākamajām tēmām projektos, semināros, konferencēs vai citos pasākumos gan nacionālā, gan Eiropas līmenī.

ATSAUCES

Booth, T. and Ainscow, M. 2002. *Index of Inclusion: developing learning and participation in schools*, Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE)

European Agency for Development in Special Needs Education (red.) 2007. *Lisbon Declaration*, pieejams tiešsaitē: <http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education> (pēdējā piekļuve: 2009.gada 7.jūlijs)

European Commission, Directorate General for Education and Culture (red.) 2002. *Education and training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010; The work programme on the future objectives of education and training systems*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

European Council 2000. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions, pieejams tiešsaitē: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm (pēdējā piekļuve: 2009.gada 9.jūlijs)

Hollenweger, J. and Haskell, S. (red.) 2002. *Quality Indicators in Special Needs Education: an International Perspective*, Lucerne: Edition SZH/SPC

Meijer, C.J.W. (red.) 2003. *Special education across Europe in 2003: trends in provision in 18 European countries*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Peacey, N. 2006. *Reflections on the Seminar*, Vienna: European Agency for Development in Special Needs Education (Presentation given at the Assessment Project meeting, 20 May, 2006)

Peters, S., Johnstone, C. and Ferguson, P. 2005. *A Disability Rights in Education Model for evaluating inclusive education*, (Michigan State University, East Lansing, MI, USA), London: Taylor & Francis

Soriano, V., Kyriazopoulou, M., Weber, H. and Grünberger, A. (red.) 2008. *Young Voices: Meeting Diversity in Education*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) 1994. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*, Paris: UNESCO

Watkins, A. (red.) 2007. *Assessment in Inclusive Settings: Key issues for policy and practice*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

TERMINU SKAIDROJUMS

Atbilstība/atbilstības līmenis – vienveidības un standartizācijas pakāpe, pretrunu neesamība starp sistēmas vai komponentes daļām.

Darbība – process vai pasākumu kopums, lai sasniegtu rezultātu.

Darbības indikators – indikators, kas definēts tā, lai to varētu izmērīt.

Datu apkopošana (agregācija) – jebkurš process, kurā tiek vākta informācija un izteikta apkopjošā formā, tādiem mērķiem, kā statistikas analīze.

Dezagregācija – datu atdalīšana un sadalīšana sastāvdaļās (pretēja darbība apkopšanai – agregācijai).

Indikators – indikators tiek definēts kā parametrs vai vērtība, kas atvasināta no parametriem, kuru mērķis ir sniegt informāciju par parādības stāvokli.

Mērāms – kaut kas, ko ir iespējams kaut kādā veidā skaitliski izmērīt.

Sensors – mērinstrumenta daļa, kas tieši atspoguļo izmaiņas apkārtējā vidē.

Pārraudzība – kaut kā novērošanas darbība (dažreiz arī veicot pierakstus).

Vērtētājs – persona, kura veic vērtēšanu.

Vērtētāju savstarpējā vienošanās – vienošanās pakāpe starp vērtētājiem. Tā nosaka punktu skaitu, cik liela vienprātība ir nepieciešama viņu izdarītajos vērtējumos.

PROJEKTA EKSPERTI

APVIENOTĀ KARALISTE (Anglija)	Brahm Norwich	B.Norwich@exeter.ac.uk
APVIENOTĀ KARALISTE (Skotija)	Martyn Rouse	m.rouse@abdn.ac.uk
AUSTRIJA	Karl Hauer	karl.hauer@ooe.gv.at
BEĻĢIJA (Flāmu kopiena)	Elisabeth Deschauer	elisabeth.deschauer@ugent.be
	Caroline Vanderkinderen	caroline.vandekinderen@ugent.be
BEĻĢIJA (Franču kopiena)	Patrick Beaufort	pbeaufort@ecl.be
	Jean-Claude De Vreese	jeanclaude.devreese@skynet.be
ČEHIJAS REPUBLIKA	Věra Vojtová	vojtova@jumbo.ped.muni.cz
DĀNIJA	Hans Henrik Knoop	knoop@dpu.dk
FRANCIJA	José Seknadjé	jose.seknadje@inshea.fr
GRIEĶIJA	Maria Michaelidou	smi@acm.org
IGAUNIJA	Inga Kukk	Inga.kukk@hm.ee
ĪRIJA	Michael Travers	michael_travers@education.gov.ie
ISLANDE	Anna Kristin Sigurðardóttir	annakristin@khi.is
ITĀLIJA	Serenella Besio	s.besio@univda.it
KIPRA	Kalomira Ioannou (Projekta konsultatīvās grupas locekle)	kioannou@moec.gov.cy
	Anastasia Hadjiyannakou	hadjanas@cytanet.com.cy

LATVIJA	Guntra Kaufmane	guntra.kaufmane@vsic.gov.lv
LIETUVA	Laima Paurienė	laima.pauriene@spc.smm.lt
MALTA	Mario Testa	mario.testa@gov.mt
NĪDERLANDE	Berthold van Leeuwen	B.vanLeeuwen@slo.nl
NORVĒĢIJA	Anders Øystein Gimse (Projekta konsultatīvās grupas locekle)	Anders.Oystein.Gimse@utdanning sdirektoratet.no
	Svein Nergaard	svein.nergaard@statped.no
PORTUGĀLE	Filomena Pereira	filomena.pereira@dgidc.min-edu.pt
SPĀNIJA	Marta Sandoval Mena	marta.sandoval@uam.es
ŠVEICE	Judith Hollenweger (Projekta konsultatīvās grupas locekle)	judith.hollenweger@phzh.ch
UNGĀRIJA	Zsuzsa Hámori-Váczy (Projekta konsultatīvās grupas locekle)	zsuzsa.vaczy@om.hu
	Zsuzsa Várnai	varnaizsuzsa@level.datanet.hu
VĀCIJA	Anette Hausotter	anette.hausotter@iqsh.de
	Matthias V. Saldern	vsaldern@uni-lueneburg.de
ZVIEDRIJA	Agneta Gustafsson	agneta.gustafsson@spsm.se
	Ingemar Emanuelsson	ingemar.emmanuelsson@telia.com

„Indikatoru izstrādāšana – iekļaujošai izglītībai Eiropā” atspoguļo svarīgākos Aģentūras projekta datus. Šajā projektā iesaistījās 23 Eiropas valstis.

Projekta mērķis bija izstrādāt metodiku, kuras rezultātā tiktu radīts attīstību pārraugošs indikātoru kopums valsts līmenī, bet, kuru varētu izmantot arī Eiropas līmenī. Šādā indikātoru kopumā uzmanības centrā ir jāizvirza nosacījumi izglītības politikas pamatnostādnēs, kuri varētu veicināt vai kavēt iekļaujošas izglītības attīstību skolās. Vairākas Eiropas un starptautiskas institūcijas ir uzsākušas darbu pie indikātoru izstrādes specifiskās izglītības politikas jomās, un šī pieredze ir izmantota Aģentūras projektā, lai izstrādātu indikātorus iekļaujošas izglītības jomā.

Projektam ir divi galvenie rezultāti:

- Pirmkārt, „no apakšas uz augšu” pieejas izstrāde un izmantošana, lai noteiktu būtiskākos indikātorus. Šīs pieejas pamatā ir projekta ekspertu saskaņots viedoklis;
- Otrkārt, tika detalizēti izstrādāti sākotnējie indikātori trīs galvenajās jomās – likumdošanā, līdzdalībā, finansēšanā.

Kopumā projekta uzdevums bija izstrādāt atbilstošus indikātorus, kurus varētu izmantot konstruktīvai salīdzināšanai un savstarpējai pieredzes apmaiņai par labām – efektīvām un veiksmīgām – pieejām iekļaujošai izglītībai.

Šis ziņojums atspoguļo projekta ietvaru, loģisko pamatojumu, mērķus un uzdevumus, kā arī izmantoto metodiku iekļaujošas izglītības attīstības pārraudzīšanas indikātoru kopuma izstrādāšanai.

